

Rettsstatens prinsipper.

(Forts. fra side 3).

Jeg har både muntlig og skriftlig beskjed om at fangene på en brakke ved en annen anledning fikk ordre om å krype på magen over grovt tilhoggen pukkestein på appellplassen.

Ved en fangetransport til Møllergaten 19 ga ledsagerne (ikke fengselsbetjeningen) fangene ordre til å kaste seg nesegrus i sølen inne på gårdsplassen.

Slike framgangsmåter har ikke norsk lovhjemmel, de er etterligninger av tyskernes metoder.

Som et ytterligere eksempel vil jeg nevne banksjef Sandberg. Jeg misbilliger overordentlig skarpt at han 25. september 1940 mottok utnevnelse til kommissarisk statsråd. Han hadde på forhånd rådført seg med direktør Jahn og fylkesmann Christensen som begge frarådet ham å motta stillingen. Det har dessuten bestemt vært påstått at han fikk dekket forskjellen mellom sin lønn i Christiania Bank og Kreditkasse og statsrådgasjen ved at banken betalte forskjellen, angivelig årlig 22 000 kroner. (Hvis dette forholder seg så, bør banken få en passende bot.) At en finansminister hever lønn i en privatbank, er usømmelig og har neppe tidligere forekommet i Norge.

Men Sandbergs forbrytelse gir ikke myndighetene rett til å bruke sjælelig tortur. Sammen med tre andre varetaktfanger ble den 66-årige mann ført til Rikshospitalet for å legge lik fra Trandum i kistene; da han sa at han ikke orket dette, truet vekten med å skyte ham. Jeg er enig i forsvarerens protestskrivelse, men dette har intet å gjøre med «medlidethetskampanje».

Handlinger som de her nevnte nedverdiger gjerningsmennene selv. Kulturmennesker skal styre sin hærne og aldri miste likevekten.

Til de store prinsipper i er moderne rettsstat hører hensynet til forbryterens subjektive skyld. Allerede i eldre tid var det erkjent at sinnssyke ikke burde straffes, men i vår tid har undersøkelse av siktedes sinnstilstand med rette vært brukt overfor mange andre enn de uttalt sinnssyke. Er f. eks. Oppgjørets sinnstilstand blitt undersøkt? Etter referatene har hans mor vært sinnssyk, hans far brutal, og hans egne forbrytelser er av den art at de under normale forhold sannsynligvis ville ført til psy-

Dr. Berner gikk vel for langt da han i et foredrag sa at hvis Norge hadde hatt en ordentlig åndssvakeforsorg, ville vi ikke fått noen «hird», men at det har vært mange åndelige undermålere blant «landssvikerne», er utvilsomt, og på Norsk psykiatrisk forenings møte 22. juni ble det reist sterke krav om undersøkelse av de siktedes sinnstilstand i samme utstrekning som under normale forhold.

Men spørsmålet om den subjektive skyld omfatter meget mer, man må sonde mellom fordømmelsen av gjerningen og dommen over gjerningsmannen.

Jeg har ikke bare som rettspsykiatriker observert hundrer av mer eller mindre abnorme siktede, men som lege ved Botsfengslet i over tyve år undersøkt mange tusen fanger så jeg kjenner avgrunnsdypet i menneskesinnet. Ingen grusomhet kan overraske meg, men jeg vet også at menneskesinnet er så sammensatt at det kan romme de største motsetninger. Jeg vil nevne et eksempel fra egen praksis.

En forlovet ung mann hadde besvangret en annen kvinne. Han kvalte henne og skjulte liket og nektet hårdnakket månedsvist ethvert kjennskap til hennes skjebne. Han ble observert av meg og politilege Kristensen som i sin del av erklæringen uttalte at siktede gjorde «et udelt sympatisk inntrykk». (Han var ikke sinnssyk, og han ble dømt som helt tilregnelig.)

I sin nåværende opphisselse glemmer almenheten at onde gjerninger ikke beviser at gjerningsmannen er helt gjennom ond, — den vil ha alle straffet så strengt som mulig, og uten forutsetninger for å kunne veie hver enkelt skyld raser man over de «milde» dommer, skjønt de er meget strenge i forhold til tidligere norsk rettspraksis.

Disse forsøk på å påvirke domstolene er et ytterligere brudd på et av rettsstatens hovedprinsipper: domstolenes suverene uavhengighet. Dommerne skal ene og alene følge loven og sin samvittighet og ikke lytte til skriket.

Jeg skal ikke gå inn på de ju-

ridiske innvendinger mot landsvikanordningen. Det er sørgelig at forholdene ikke kunne tillate den samme omhyggelige forutgående offentlige drøftelse som ellers har vært alminnelig i Norge ved endringer i straffeloven. Så framtrædende jurister som professorene Andenæs, Castberg og Skeie har rettet alvorlig kritikk

mot forskjellige punkter i anordningen, og det er usømmelig å tillegge dem andre enn saklige motiver, — de har sikkert vært klar over at de gikk mot strømmen. Det tjener også statsråd Cappelen til ære at han har lempet enkelte bestemmelser.

Jeg har for god rede på massepsykologi til at massens opphisselse kan endre mitt syn på retts spørsmålene.

Herr Hofmo har ikke tilstrekkelig innsikt i disse spørsmål og heller ikke tilstrekkelig kjennskap til meg, til at han har saklig grunnlag for å stemple min opptræden som «det farligste angrep på rettsstaten».

Men til slutt vil jeg nevne hvilken reaksjon mot landssvikerne jeg i hele okkupasjonstiden har tilrådet: forvisning til Tyskland. Landsforvisning var i eldre tid en ikke sjelden straff; i alminnelighet bør ethvert land vaske sitt skitne linnet hjemme, dessuten er andre stater ikke pliktige til å motta landsforviste. Men da Tyskland måtte kapitulere uten vilkår, kunne alle okkuperte land krevd at det tyske rike skal mot-

ta alle landssvikere og alle tyskerbarn. De som har avlagt troskapsed til Hitler, hører hjemme i «das grosse Vaterland».

Landssvikernes og tyskerbarnenes framtidige skjebne blir et stort sosialt problem. Ved fredslutningen bør det i det minste bestemmes at alle tyskerbarn skal kunne sendes til Tyskland og alle landssvikere som selv ønsker det etter straffetidens utløp.

Et masse møte på Youngstorge 20. august vedtok en resolusjon om gjeninnførelse av juryordningen i landssviksakene. Lagretten avgjorde bare skyldspørsmålet og deltok ikke i straffutmålingen. Ved den nå gjeldende ordning vil tre fagdommere og fire legdommere sammen avgjøre både skyldspørsmålet og straffens størrelse. Det er en usann påstand at «folket fratatt adgangen til å være representert ved domstolen».

Resolusjonens forfattere har vill-ledet deltakerne.

La domstolene få arbeide i fred, like solid og rettfærdig som før, det er viktigere enn å «dømme fort og hardt».

JOHAN SCHAREFENBERG